

ד' בטבת תש"ף, 1.1.2020

גיליון מס' 691

פרשת ויגש

צדיקות כלכלית

מאת הרב ד"ר רונן לוביץ, ניר עציון

היהודי הראשון שהגיע לעמדה של הנהגה מדינית-כלכלית הצטיין ככל הנראה בהבנה כיצד יש לנהל משברים, ואיך אפשר לחלץ מדינה ממצוקה כלכלית. אולם לא רק בכך יוסף התבלט אלא גם בדרך הערכית-מוסרית שבה הוא ניהל את ענייני מצרים. פעילותו מלמדת שיעור חשוב בדבר הקודים המוסריים שצריכים לאפיין מנהיג יהודי ראוי.

עם כניסתו לתפקיד ליקט יוסף "את כל הכסף הנמצא בארץ מצרים", והביאו לבית פרעה (בראשית מז, יד). הרמב"ן מעיר שבכך ניכר "כי היה איש אמונים שהביא כל הכסף בית פרעה, ולא עשה לעצמו אוצרות", אלא **התרחק מקבלת טובות הנאה.**

כאשר הרעב הכביד וכלו כל הקיצין, הציעו אזרחי מצרים ליוסף להשתעבד ולמכור לו את גופם: "קנה אותנו ואת אדמתנו בלחם ונהיה אנחנו ואדמתנו עבדים לפרעה", אולם למרות הפיתוי לרכוש שליטה בלי מצרים בכל התושבים, יוסף נמנע מכך, וקנה רק "את כל אדמת מצרים לפרעה" (מז, כ). אמנם הוא אומר להם: "קניתי אתכם היום" (מז, כג), אולם הוא לא הפכם לעבדים אלא לאריסים, שכן לאחר מכן המצרים מודים לו ומציעים: "נהיינו עבדים לפרעה" (מז, כה), (ראו 'משך חכמה' ו'העמק דבר' שם).

כמי שרואה את טובת האזרחים לנגד עיניו, קובע יוסף מסגרת ריאלית ומתונה ביותר של מיסים, וגובה מהתבואה רק 20% מס: "והיה בתבואת ונתתם חמישית לפרעה וארבע הידות יהיה לכם..." (שם, כד). כיום שיעור המס במדינות מתקדמות נע בין 30% ל-50%, ובימי קדם יכול היה השלטון המלוכני לגבות אף אחוזים גבוהים בהרבה. יוסף העדיף להתחסד עם תושבי מצרים, כדברי הרמב"ן (שם), וביצע מהפכת מיסוי לתועלת האזרחים.

היושרה וההתנהגות המוסרית של יוסף משתקפות גם בדרך בה נהג בבני משפחתו שהגיעו מארץ כנען. הפסוק מעיד: "ויכלל יוסף את אביו ואת אחיו ואת כל בית אביו לחם לפי הסף" (מז, יב). בכך קבע למשפחתו המורחבת תקציב דיפרנציאלי בהתאם לגודל המשפחה, ונתן לכל בית אב רק את הדרוש. הוא נמנע מהעדפת קרוביו, על אף שהם ישבו בישוב קהילתי מבודד בארץ גושן, והפלייתם לטובה לא הייתה נחשפת בתחקירי התקשורת דאז.

בניגוד לאמירה האומללה שנשמעת לעתים על כך שפוליטיקה ומוסר לא הולכים ביחד, יוסף מיישם בשיטתיות התנהלות שלטונית מוסרית, של אדם שאינו מנצל את מעמדו למילוי אינטרסים אישיים, המשלב במדיניותו הכלכלית ערכים ואידיאולוגיה של צדק חברתי.

העיקרון של **שילוב ערכים ועקרונות מוסר בתוך העשייה היום-יומית** נוגע לכל אדם, ולא רק לעסקנים ולמנהיגי ציבור. אנשים עשויים להפריש סכום מסוים לצדקה, ולהקצות זמן לפעילות התנדבותית כלשהי, אך בה בעת הם ידאגו רק לעצמם במהלך רוב חיי היום-יום, ואת השיקולים המוסריים והערכיים יניחו הצידה. אנשים אלה ראויים כמובן להערכה על פעילותם החיובית, אולם זו איננה הדרך האידיאלית.

הגישה היהודית השלמה חותרת לשילוב של ערכי מוסר וצדק, צדקה וחסד בעשייה היום-יומית של האדם. אפשר שלכך התכוון הנביא מיכה כאשר קבע ש-ה' דורש מעימנו **"אהבת חסד"** (מיכה ו, ח). מדוע דיבר מיכה על אהבת חסד ולא על עשיית חסד? נראה שגדולה אהבה מעשייה, שכן כשהאדם אוהב חסד הדבר יבוא לידי ביטוי בכל חיי היום-יום שלו. הוא יראה את האחר לנגד עיניו גם בעבודה, בעריכת קניות, ביחס לעובדים זוטרים, זרים ו"שקופים" ובכל דבר בו הוא עוסק.

יוסף, ששילב בתפקידו רגישות חברתית ושמירה על ערכי צדק ומוסר, הציב רף גבוה שצריך להוות דגם לחיקוי. אפשר שגם זו סיבה ראויה לכך שהוא מכונה "יוסף הצדיק", וגם על כך צריך להתכוון כשאנו מתפללים בברכת "על הצדיקים": "וישים חלקנו עמהם". ואגב, צדיק (= 204), הקבוץ (= 203), **ללמדנו שעם קצת מאמץ גם הקבוץ שלנו יכול להיות צדיק...**

הרב ד"ר רונן לוביץ, נשוי לרבקה, אב, סב ורב ביישוב ניר עציון, מלמד במכללת "שאנן", נשיא "נאמני תורה ועבודה", מרבני "בית הלל" ו"צהר".

דף פרשת שבוע של הקיבוץ הדתי מופיע באתר הקיבוץ הדתי: www.kdati.org.il
כדי לקבל את הדף כל שבוע בדואר אלקטרוני, יש לשלוח הודעה אל: webmaster@kdati.org.il
ולרשום [subscribe](#) בשורת הנושא. כדי להפסיק, יש לכתוב [unsubscribe](#) בשורת הנושא.
תגובות למאמרים וכן הצעות לכתוב מאמרים, יש לשלוח אל: amudim@kdati.org.il